

FARMACIILE ȘI FARMACIȘTII DIN TILEAGD (BIHOR) DE-A LUNGUL TIMPULUI

BIANCA PAȘCA, DANIELA GÎTEA, CRISTINA BENEDEK,
HONORIUS POPESCU

Facultatea de Medicină și Farmacie Oradea
Facultatea de Farmacie, UMF “Iuliu Hațieganu” Cluj

Rezumat

Localitatea Tileagd (Bihor) este atestată documentar din anul 1256. În 1889, farmacistul Tóth Kálmán a deschis, în Tileagd, Farmacia Sfântul Ștefan (Szent István Gyógyszertár). Farmacistul Dr. Báthory Sándor a fost proprietarul oficinei din 1898 până în 1901. Al treilea proprietar, Szücs Sámuel (1901-1924), a fost farmacistul despre care s-a presupus că a murit intoxicat cu opiu. În 1931, farmacistul Augustin Rocsin (1924-1950), a schimbat firma, în Farmacia Speranța. În 1927, farmacia a fost autorizată să vândă „măsuri, greutate și instrumente de măsurat și cântărit legale”. În 1942, în aceeași farmacie lucra și farmacistul Jordán Sándor. Augustin Rocsin (1896-1977) avea încă doi frați farmaciști, iar patru dintre descendenții familiei au îmbrățișat aceeași profesie. După naționalizare, Augustin Rocsin a fost dus la muncă forțată, la Canalul Dunăre – Marea Neagră. Ca proprietate de stat, oficina s-a numit Farmacia nr. 26 Tileagd și a fost condusă succesiv de farmaciștii diriginți Ștefan Kuppán (1950-1968), Augustin Rocsin (1968-1970), Victoria Kuppán (1970-1989) și Iustina Sur (1989-1991). În 1974, imobilul farmaciei a trecut în proprietatea statului. În anul 1991, analista care conducea Laboratorul pentru Controlul Medicamentului Oradea, farmacistă Maria Bembea, fiica lui Augustin Rocsin, a cumpărat vechea oficină din Tileagd și a numit-o Farmacia Medifarm Speranța. În anul 2005, farmacistă Maria Bembea a înființat în Tileagd încă o oficină comunitară, cu firma Farmacia Panax Farm. Proprietarii noii farmacii sunt Maria Bembea și Katalin Fodor – diriginta unității. În 1993, Maria Bembea a înființat și Farmacia privată Via Sana din Policlinica Arsmed Oradea.

Cuvinte cheie: istoria farmaciei, Tileagd, Județul Bihor.

PHARMACIES AND PHARMACISTS IN TILEAGD (BIHOR) IN THE COURSE OF TIME

Abstract

Tileagd locality (Bihor county) was attested by documents in 1256. In 1889, pharmacist Tóth Kálmán opened in Tileagd the Sfântul Ștefan Pharmacy (Szent István Gyógyszertár). Pharmacist Dr. Báthory Sándor owned it from 1898 to 1901. Its third owner, Szücs Sámuel (1901-1924), allegedly died from opium poisoning. In 1931, pharmacist Augustin Rocsin (1924-1950) changed its name to the Speranța Pharmacy. In 1927, the pharmacy was authorized to sell "legal measures, weights and measuring and weighing instruments". In 1942, pharmacist Jordán Sándor worked in the same pharmacy. Augustin Rocsin (1896-1977) had two pharmacist brothers and four of his family descendants also chose this profession. After nationalization, Augustin Rocsin was taken to the forced labor camp of the Danube-Black Sea Canal. As a state property, the pharmacy was called Pharmacy no. 26 Tileagd and was successively run by the managing pharmacists Ștefan Kuppán (1950-1968), Augustin Rocsin (1968-1970), Victoria Kuppán (1970-1989) and Iustina Sur (1989-1991). In 1974, the pharmacy building became the property of the state. In 1991, the pharmacy analyst who ran the Drug Control Laboratory of Oradea, pharmacist Maria Bembea, Augustin Rocsin's

daughter, bought the old pharmacy of Tileagd and named it Speranța Medifarm Pharmacy. In 2005, pharmacist Maria Bembea set up another community pharmacy in Tileagd, the Panax Farm Pharmacy. The owners of the new pharmacy are Maria Bembea and Katalin Fodor – the manager. In 1993, Maria Bembea also founded the private pharmacy Via Sana of the Arsméd Polyclinic of Oradea.

Keywords: history of pharmacy, Tileagd, Bihor county.

Introducere

Comuna urbană Tileagd, compusă din localitățile Uileacul de Criș, Poșoloaca, Tilecușul, Bălaia și Călătani, este așezată în nord-vestul județului Bihor, la nord de munții Pădurea Craiului, pe valea Crișului Repede. Față de Oradea se găsește la distanța de 21 de km, iar față de Cluj-Napoca, la 150 de km. La 18 martie 2003, populația din Tileagd număra 7.129 persoane și 2574 locuințe, cu 99.600 metri pătrați locuibili. Localitatea a luat ființă lângă un castru roman de graniță, la începutul secolului XII-lea și este atestată documentar din 1256. Conform cronicilor maghiare ale lui Bunyitay Vincze, românii și maghiarii din Tileagd au fost iobagii moșierilor Csáki Boldizsár și Nagy Mihály. Moșiile lor au ajuns apoi în proprietatea familiei Csanád care, în anul 1524, și-a luat numele de Telegdi, după denumirea localității. După mai mult de 30 de ani de ocupație turcească, în anul 1692, localitatea a primit titlul de „târg”, adică oraș de provincie (*Mezőváros*), respectiv a luat numele *Mezőtelegd*. Statutul de oraș a fost pierdut la reorganizarea administrativă din 1950 [1]. În Tileagd sunt două oficine: Farmacia Medifarm Speranța, fosta *Szent István Gyógyszertár*, deschisă în 1889 și Farmacia Panax Farm, deschisă în anul 2005.

Farmacia Sfântul Ștefan (*Szent István Gyógyszertár*)

Farmacia Speranța, Farmacia nr. 26, Farmacia Medifarm Speranța

Înființarea Farmaciei Sfântul Ștefan (*Szent István Gyógyszertár*), în orașul Tileagd, a avut loc în anul 1889, din inițiativa farmacistului Tóth Kálmán [2,3]. După ce au trecut 12 ani, conform unei informații din presa anului 1901: „Ministerul de Interne (n.a. al Ungariei), sub nr. 98116, a acordat transferarea dreptului de farmacie din Tileagd pe Szűcs Sámuel” [4].

Sub numele de Sfântul Ștefan, farmacia a apărut prima dată în certificatul nr. 192/31 martie 1924, al Oficiului Sanitar Superior al Județului Bihor: „... conform evidenței farmaciilor din jud. Bihor, Farmacia „Sfântul Ștefan” din Tileagd s-a transcris pe numele D-lui Szűcs Sámuel, farmacist cu diplomă, în anul 1901 sub nr. 98116-1901 Ministerul de Interne al Ungariei ...” [5,6,7].

În 1924, cotidianul *Nagyvárad* *Napló* a scris despre

farmacist următoarele: „... farmacistul Szűcs Sámuel, din Tileagd, ar fi fost otrăvit lent cu opiu, iar cu câteva săptămâni în urmă a decedat. A fost exhumat pentru analize. Concluzia: moarte naturală” [8].

Înainte de acest anunț, farmacistul Augustin Rocsin cumpărase farmacia de la Szűcs Sámuel, conform adresei Oficiului Sanitar Superior Bihor nr.1043/1924: „Oficiul Sanitar Superior al județului Bihor. Domnului Augustin Rocsin, farmacist, Tileagd. Cu onoare Vă aducem la cunoștință că conform cu Ord. Minist. Sănătății și Ocrotirile Sociale cu nr.10756 din 23 Aprilie 1924, în conformitate cu avizul Com. Chim. Farmaceutică din 17 Apr. 1924 aprobată de Minister, s-a recunoscut Dl. Farmacist Augustin Rocsin ca diriginte proprietar al Farmaciei din Tileagd, jud. Bihor, în conformitate cu Art. 123 din Legea Sanitară, prin cumpărare de la Dl. Farmacist Sámuel Szűcs. Totodată i se restituie ... Oradea Mare, la 7 Maiu 1924”.

Contractul de vânzare-cumpărare, încheiat la data de 19 martie 1924, menționează printre altele: „... Subsemnatul vânzător vinde pe vecie, irevocabil ... farmacia sa cu emblema „Sfântul Ștefan” din comuna Tileagd, toate aranjamentele, mobilierul și instalațiile ce se țin de Farmacie ... Vânzătorul e obligat a preda farmacia la 1 August 1924 și încă mobilierul și aranjamentul conform inventarului dresat în 2 exemplare și totodată e obligat a preda medicamente în o cantitate așa ca mersul și circulația regulată a farmaciei să nu se suspendeze și respectiv ca farmacia să funcționeze în mod regulat ...”.

Pentru completarea dosarului noii sale proprietăți, farmacistul Augustin Rocsin a primit, din arhive, copii legalizate ale unor acte și următorul răspuns: „Către Dl. Augustin Rocsin, farmacist Tileagd. La cererea dv. pentru a vă elibera copia actelor de înființare și transmitere a farmaciei dv., în neștiința actelor în chestie selecționate pe vremuri, avem onoarea a vă comunica următoarele date: În registrul actelor din anul 1889, la ziua de 11 iulie 1889, nr. 10206, se află: Ministerul de interne sub nr. 43251 acordă concesiune de a deschide o farmacie în Tileagd lui Toth Coloman. În registrul actelor din 1901, la ziua de 15 septembrie nr.26034 se află: Ministerul de interne cu nr. 98116 a acordat transferarea dreptului de farmacie din Tileagd pe Szűcs Sámuel - în conformitatea datelor aflate în Arhiva Județului Bihor, Oradea la 24 martie 1926, Șeful biroului registraturii și arhivei”.

În Almanahul farmaciștilor din anul 1930, populația Tileagdului apare ca fiind de 3700 locuitori [9]. Crescuse de la 2826 locuitori în anul 1927 [10]. În anul 1942, în lista

Articol intrat la redacție în data de: 03.05.2010

Primit sub formă revizuită în data de: 08.06.2010

Acceptat în data de: 10.06.2010

Adresa pentru corespondență: medbors@yahoo.com

farmaciștilor angajați la Tileagd, figurează farmacistul Sándor Jordán [11].

Din inventarul de predare-preluare aflat în arhiva farmaciei rezultă că, pe lângă medicamente și mobilier, farmacia avea și 61 de substanțe diferite, folosite ca reactivi pentru analiză, precum și veselă și aparate specifice activității farmaceutice ca: distilator, sterilizator, excicator etc.

La Oficiul Registrului de Comerț din 1931, oficina este înregistrată sub nr. 2609, cu denumirea Farmacia Speranța.

La 31 dec. 1937, farmacia avea 3 salariați: farmacistul diriginte Augustin Rocsin (proprietar), un asistent de farmacie și un laborant.

Conform Autorizației nr. 3762/8 aprilie 1927, eliberată de Ministerul Industriei și Comerțului, Direcțiunea Generală a Măsurilor și Greutăților, Farmacia putea să comercializeze „... *măsurii, greutăți și instrumente de măsurat și cântărit legale*...” [12].

În anul 1950, farmacia a fost naționalizată, conform Decretului nr.134/1949. În arhivele farmaciei și Oficiului Farmaceutic Oradea, există un inventar și un proces-verbal încheiat la data de 15 dec. 1950, cu următorul conținut: „*Subsemnații delegați, cu ocazia naționalizării farmaciei Speranța din Tileagd, am constatat că localul farmaciei naționalizate se compune din: Oficină 550x610 cm, Birou 285x600 cm, Laborator 285x325 cm, Hol de trecere 635x608 cm, Camera de serviciu 300x500 cm, Antreu, 665x231 cm, Pivnița 530x510 cm, Closet 320x327 cm. Drept care am încheiat prezentul proces verbal*”. Pe baza acestui act, farmacia a ajuns în administrarea Oficiului Farmaceutic Oradea, sub numele Farmacia nr. 26, și-a pierdut personalitatea juridică, iar farmacistul Augustin Rocsin și-a pierdut toate drepturile de proprietate și de a mai lucra în farmacie și a fost trimis la muncă forțată, pe șantierul Canalului Dunăre – Marea Neagră.

În Farmacia nr. 26 a fost numit farmacist diriginte Kuppán Ștefan, care a deținut funcția până în 1968 și a ocupat, cu familia, clădirea din spatele farmaciei, ca locuință de serviciu.

În 1968, Augustin Rocsin a revenit pentru doi ani ca farmacist diriginte, angajat al Oficiului Farmaceutic Oradea, iar în 1970 s-a pensionat.

Până în 1989, la conducerea farmaciei a fost numită farmacista Kuppán Victoria, care, împreună cu familia, a beneficiat, de asemenea, de locuința de serviciu.

Întrucât, în 1950, nu se întocmiseră toate actele, în 1974, Oficiul Farmaceutic Oradea, în calitate de reclamant, l-a cheamat în judecată pe Augustin Rocsin, fostul proprietar, în calitate de pârât, solicitând întăbularea dreptului de proprietate asupra părții din imobil cuprinzând farmacia, locuinței de serviciu și unei părți din anexele gospodărești. Prin sentința civilă nr. 35/1974, Tribunalul Județean Bihor a dispus întăbularea dreptului de proprietate pe numele Statului Român.

În perioada 1989-1991, farmacia a fost condusă de farmacista Iustina Sur.

Din 1 septembrie 1991, farmacia este preluată în chirie de la S.C. Sanifarm S.A. Oradea, de către farmacista Maria Bembea, n. Rocsin, fiica fostului proprietar, cu firma Farmacia Medifarm Speranța, cu răscumpărarea stocului de medicamente și menținerea personalului existent, respectiv un farmacist și o asistentă de farmacie.

Cu totul remarcabil este faptul că farmacia nu și-a schimbat locația de pe strada Trandafirilor nr. 97, de la înființare și până în zilele noastre și funcționează, în aceeași clădire, de peste 100 de ani (Tel. 0259/345048).

Farmacistul Augustin Rocsin (1896 - 1977)

Augustin Rocsin s-a născut la 24 februarie 1896, localitatea Tămașda, județul Bihor. Pentru a se înscrie la facultate, a urmat cei 3 ani de stagiu ca elev în farmacie. Din textul Diplomei obținute la absolvire rezultă că „... *stagiarul Roxin Augustin, născut în 1896, la Tămașda, județul Bihor, de religie greco-catolică, și-a urmat anii de gimnaziu la Oradea. În urma încheierii celor trei ani de stagiu, pe data de 03.08.1912, conform ordinului Ministerului Învățământului și Cultelor, art. 16, și-a susținut în fața comisiei examenul, obținând titlul de asistent farmacist și în același timp dreptul de a urma cursurile facultății de farmacie. În perioada 1919-1924 a fost student în farmacie la Universitatea din Cluj. În 1924 a cumpărat de la farmacistul Szűcs Sámuel, farmacia din Tileagd, județul Bihor, care i-a fost recunoscută conform Ordinului Ministerului Sănătății și Ocrotirilor Sociale nr. 10756 din 23 Aprilie 1924, în conformitate cu articolul 123 din Legea Sanitară*”.

Timp de 26 de ani, respectiv din 1924 până în 1950, a fost farmacist diriginte. În 1950, farmacia a fost naționalizată, iar farmacistul Augustin Rocsin a fost silit să muncească timp de un an, la Canalul Dunăre-Marea Neagră. Eliberat în 1951, nu i s-a permis să lucreze în fosta lui farmacie. Ca salariat al Oficiului Farmaceutic Bihor, aproximativ 17 ani, în intervalul 1951-1968, a fost obligat să profeseze în localități ca Voivozi și Derna. În 1968-1970 a redevenit farmacist diriginte la fosta sa farmacie din Tileagd, apoi s-a pensionat, la vârsta de 74 ani. În 1977 s-a stins din viață, lăsând în urmă regretele colegilor care i-au cunoscut noblețea sufletească, ale oamenilor suferinzi care l-au apreciat, precum și curajul succesorilor de a-l urma în profesie. Doi frați ai lui Augustin Rocsin și încă patru descendenți ai fraților Rocsin au îmbrățișat – de asemenea – farmacia, ca profesie [13].

Farmacista Maria Bembea (n. Rocsin)

Maria Bembea, fiica farmacistului Augustin Rocsin, s-a născut la 17 februarie 1945, în localitatea Tileagd din Județul Bihor. În 1969, a obținut licența în farmacie, la Facultatea de Farmacie din Cluj. În anii 1969-1971, a lucrat la Farmacia nr. 11 din localitatea Gura Humorului,

Județul Suceava. În 1971-1972 a fost dirigintele Farmaciei nr. 10 din localitatea Vama, Județul Suceava. În urma unui concurs, a lucrat ca farmacist analist în Laboratorul pentru Controlul Medicamentului Oradea, din 1972 până în 1980. În intervalul 1980-1992, a fost șefa Laboratorului pentru Controlul Medicamentului Oradea. În 1992, a renunțat prin demisie la funcția de farmacist șef din Laboratorul de Control, în favoarea activității private, în farmacia din Tileagd. În 1993 a înființat și a deservit, până în anul 2000, Farmacia Via Sana, structură privată în cadrul Policlinicii „Arsmed” din Oradea. Începând din anul 1992, este farmacist diriginte și proprietar al vechii oficine din Tileagd, cu noua firmă Farmacia Medifarm Speranța.

Farmacia Panax Farm (Farmacia nouă)

În luna decembrie 2005, farmacista Maria Bembea a înființat în orașul Tileagd Farmacia Panax Farm, deoarece, după un timp, a devenit necesară ameliorarea ofertei de medicamente către pacienții din Tileagd și împrejurimi. Noua oficiină a fost deschisă pe numele farmacistei Katalin Fodor, asociată cu 50 % din capital. Katalin Fodor este farmacist diriginte și are ca ajutor pe asistenta Claudia Fencea. Aprovizionarea cu medicamente se face de la depozitele din Oradea, Cluj-Napoca, Timișoara etc., din depozitele de la care se aprovizionează și Farmacia Medifarm Speranța. Adresa farmaciei noi este pe strada Bistricioarei nr. 1, într-un local închiriat.

Concluzii

Din istoria celor două farmacii din orașul Tileagd se relevă câteva aspecte particulare: Farmacia veche a fost deschisă în anul 1889, cu firma *Szent István Gyógyszertár* (Farmacia Sfântul Ștefan), iar de-a lungul timpului și-a schimbat numele în Farmacia Speranța, Farmacia nr. 26, Farmacia Medifarm Speranța. Destinația imobilului vechii farmacii a rămas neschimbată de-a lungul celor 121 de ani care au trecut de la înființare. În 1927 farmacia a fost autorizată să comercializeze „... măsuri, greutăți și

instrumente de măsurat și cântărit legale ...” Trimiterea la muncă forțată pe șantierul Canalului Dunărea – Marea Neagră, a farmacistului Augustin Rocsin, după naționalizarea farmaciei. Păstrarea principalelor funcții ale farmaciei și a numărului de personal, de la înființare până în prezent. Transmiterea profesiei de farmacist în Familia Rocsin, către noile generații, chiar și în perioada desființării dreptului de proprietate. A doua farmacie din Tileagd, cu firma Panax Farm, a fost înființată în anul 2005, de farmacista Maria Bembea (n. Rocsin).

Bibliografie

1. Indrieș T. Monografia comunei Tileagd la a 750-a aniversare, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2006
2. Schédy S. Gyógyszerészek naptára 1890 évre (Calendarul farmacistilor până în anul 1890), *Garai Mór könyvnyomdai, Károly-körnt*, Budapest, 1890
3. Chyzer K. A magyarországi gyógyszerterek hiteles adatok alapján összeállított névjegyzékével, *Gyógyszerési Almanach* (Almanahul farmaceutic- bază de date ale farmaciilor maghiare, a anului 1897). Dobrowsky és Franke kiadása, Budapest, 1897
4. Cotidianul Nagyvárad, 1911, 133/11.VI.
5. Varságh Z., Rossberger J. Gyógyszerészek zsebnaptára (Agenda de buzunar a farmaciștilor). Budapest, 1904
6. Varságh Z., Koritsánszky O. Gyógyszerészek zsebnaptára az 1913-ik évre (Agenda farmaciștilor până în anul 1913), *Stephaneum nyomda R.T.Budapest*, 1912
7. Varságh Z. Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre (Agenda farmaciștilor până în anul 1918), *Stephaneum nyomda R.T.Budapest*, 1917
8. Cotidianul Nagyvárad *Napló*, 1924, 273/13.XII.
9. Szerkeszti E. Almanahul farmaceutic 1930, *Tipografia Deutscher Bote*, Cluj, 1930
10. Nagy S. Almanahul farmaciștilor din România. Cluj, 1927
11. Schédy S. Gyógyszerészek naptára az 1942 évre (Agenda farmaciștilor până în anul 1942), Budapest, 1942
12. Nagy S. Almanahul farmaciștilor din România, An. V, Cluj, 1928
13. Grecu I., Mermeze G., Negru Ancamaria. Figuri de farmaciști români, Editura Universității din Oradea, 2009